

6. Офіційний сайт Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iata.org/index.htm>

7. Офіційний сайт Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icao.int/>

8. Транспортний сервер Москви – Електронне видання «Плоский штопор/ кризис коснулся авиаперевозок» від 07.12.2008 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mosgortrans.net/index.php?article=9616>

9. Хроніки перманентної кризи в Україні «Криза добрала-ся до українських авіаперевізників» від 05.12.2008 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://crisis.in.ua/19.htm>

A. Yevtushenko, M. Sikerina

AIRLINES IN GLOBAL RECESSION CONTEXT

In the article the analysis of the systems of problems and progress of world airlines trends is executed in the conditions of global economic crisis market of air transportations. Unity of problems is marked them current and strategic development and possibility of their overcoming by the way of structural changes in industries and improvements of administrative tool. Outlined actual directions of theoretical developments, which can promote efficiency of work of airlines in the noted terms.

Keywords: airlines, global economic crisis, passenger transportations, financial indexes.

© А. Євтушенко, М. Сікеріна
Надійшла до редакції 14.04.2009

УДК 336.717

ФІНАНСОВО–ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЄЮ БАНКІВ

ПЕТРО ЄГОРОВ,

професор, доктор економічних наук, завідувач кафедри фінансів та банківської справи Донецького національного університету

ВАЛЕРІЯ ВОЛКОВА,

аспірант Донецького національного університету

Стаття присвячена обґрунтуванню необхідності розробки ефективного фінансово-економічного механізму управління капіталізацією банківських установ, адекватного економічним умовам, які склалися. Проаналізовані основні показники, які застосовуються при різних видах аналізу власного капіталу банку. Розроблена модель економічної динаміки банку.

Ключові слова: Україна, капіталізація банків, модель економічної динаміки банку.

Постановка проблеми. Надійна й потужна банківська система є найважливішим чинником економічного росту держави. В умовах світової економічної кризи й загострення конкурентної боротьби на вітчизняному ринку особливої ваги набувають підходи до нарощування бази капіталу банків. Реалізація політики банків, спрямованої на формування достатнього обсягу власного капіталу, здійснюється через відповідний фінансово-економічний механізм. Саме тому особливо актуальною в сучасних умовах є розробка методичної бази, яка б урахувала особливості процесу формування власного капіталу банку й трансформувала її в комплекс відповідних управлінських процедур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо питання обґрунтування необхідності управління капіталізацією банку перебувають у полі зору багатьох

вітчизняних учених, зокрема, І. Дьяконова, П. Матвієнка, С. Міщенко, К. Черкашина [1 – 4], то фінансово-економічний механізм управління капіталізацією банку розглянутий ще не достатньо.

Метою статті є розробка фінансово-економічного механізму управління капіталізацією банків та інструментів його реалізації і пояснення його значущості для динамічного розвитку банківської системи у сформованих умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Фінансово-економічний механізм як складова частина господарського механізму не може існувати поза межами єдиного механізму управління. Будучи частиною господарського механізму, він включає способи й методи впливу на відтворювальний процес, а також їхню реалізацію в управлінні банківською системою.

В економічній літературі найчастіше зустрічають-

№ 4 (95) червень 2009 р.

ся поняття економічний і фінансовий механізм. У трактуваннях економічного механізму [5 – 11] одні автори зосереджують увагу на його структурному складі, інші – на системі економічних явищ або на системі заходів, спрямованих на використання об'єктивних існуючих економічних законів, ще деякі вважають головним сукупність методів управління економічними відносинами.

Фінансовий механізм, досліджений у роботах [12 – 18], в одному випадку розглядається як сукупність елементів; в іншому – як система фінансових важелів управління фінансовими ресурсами; у третьому – як комплекс законодавчо закріплених форм і методів створення й використання фінансових ресурсів; у четвертому – як система впливу на процес відтворення.

Поділяючи думку цілої групи вітчизняних і закордонних економістів [6, 19 – 23], які розглядають управління фінансово-економічними відносинами в ринковій економіці як невід'ємну, пріоритетну частину і фінансового, й економічного механізмів управління в суспільстві, ми вважаємо, що фінансово-економічний механізм управління банком як складова частина господарського механізму являє собою систему управління насамперед економічними відносинами й фінансовими ресурсами банків через відповідні важелі, за допомогою методів і форм організації економічних відносин і їхнього використання з метою динамічного розвитку банківської системи і соціально-економічного розвитку суспільства. У цьому зв'язку структура фінансово-економічного механізму управління банком складається зі спеціально розроблених і законодавчо закріплених державою фінансово-економічних форм, методів і важелів, що є найважливішими елементами фінансово-економічного механізму. Це ті конкретні форми й способи мобілізації й використання фінансових ресурсів, за допомогою яких реалізуються функції управління банком. При цьому фінансово-економічний механізм банку тісно пов'язаний із процесом прийняття й виконання управлінських рішень. З одного боку, він обумовлений діяльністю банку, а з іншого – активно впливає на діяльність банку. Цей механізм є реальним відображенням банківської політики й може забезпечити досягнення поставленої мети тільки за умови взаємодії всіх його елементів.

З точки зору управлінських функцій фінансово-економічні методи й важелі розподіляються за такими напрямками діяльності банку: формування й розміщення ресурсів, утворення прибутку, управління капіталізацією тощо. Наприклад, при управлінні капіталізацією банків задіяні важелі формування власних коштів банку та фінансово-економічні методи. Напряму управління капіталізацією банку, з одного боку, обумовлений існуючими перерозподільчими відносинами, а з іншого, він активно впливає на ці відносини й може успішно функціонувати тільки в умовах оптимального використання всіх його складових.

Досліджуваний нами механізм управління капіталізацією банків відбиває один зі стратегічних напрямків розвитку банку, метою функціонування якого є забезпечення банків таким обсягом власного капіталу, якого буде достатньо, щоб виконувати нормативні вимоги НБУ, вести прибуткову діяльність і збільшувати обсяг активних операцій. Фінансово-економічний механізм управління капіталізацією може змінюватися під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів для того, щоб забезпечити максимальну

реалізацію потенційних можливостей банку щодо нарощування капіталу, а також забезпечити акціонерів, інвесторів, клієнтів повною інформацією щодо власного капіталу банку.

Механізм управління капіталізацією банку реалізується через систему фінансово-економічних методів, які спрямовані на забезпечення діяльності банку власними коштами включають планування, прогнозування, аналіз, контроль і регулювання.

Планування в банках має комплексний характер, оскільки встановлює черговість дій і вибір стратегії діяльності. Воно дає можливість визначити перспективний розвиток банку, більш раціонально використовувати фінансові ресурси, уникнути можливих ризиків у процесі здійснення як пасивних, так й активних операцій, забезпечити одержання максимального прибутку й нарощування капітальної бази.

Планування обсягу власного капіталу банку являє собою розробку планів і розрахунок планових показників, які відбивають прогнозний рівень забезпечення банків необхідним розміром власних коштів на певний період. Він виступає обов'язковим напрямком внутрішньобанківського планування, тому що саме власний капітал виконує функцію захисту від непередбачених ризиків, а також тісно пов'язаний із прогнозуванням динаміки ризиків банківської діяльності й обсягу та структури власного капіталу в загальному і його складових частинах, динаміки прибутковості й збільшення вартості акцій банку.

Планування може бути поточним (планові показники, що відбивають окремі аспекти управління власним капіталом, розробляються на 1 рік) і довгостроковим (на 3-5 років). Довгострокове планування є найважливішою складовою фінансової стратегії банку. Розробка фінансової стратегії управління капіталізацією банку має враховувати тенденції розвитку економіки країни й вимог до банківської системи щодо дивідендної й емісійної політики.

Сьогодні з погляду цілей розвитку, ресурсного забезпечення, етапів життєвого циклу функціонування банку та інших умов прийнято виділяти кілька основних стратегій діяльності банку з визначенням і конкретизацією відповідних функцій капіталу: стратегію попередження банкрутства, стратегію виживання, стратегію розвитку, стратегію домінування [25]. На наш погляд, до цього переліку слід додати ще одну стратегію, яку певним чином можна розглядати як компромісну або навіть оптимальну в сучасних умовах, – це стратегія стійкого розвитку.

Якщо в стратегії розвитку нарощування капітальної бази банку є основною цільовою настановою, то вже стратегія домінування виступає формою реалізації стратегії розвитку й передбачає в першу чергу формування інноваційної випереджальної стратегії розвитку.

У той же час стратегія стійкого розвитку банку як економічної системи заснована на теорії максимального потоку сукупного доходу Хікса-Ліндаля, що може бути отриманий за умови як мінімум збереження сукупного капіталу, за допомогою якого й виробляється цей дохід. Таким чином, стратегія стійкого розвитку банку поєднує в собі дві основні цілі – забезпечення розвитку банку й збереження його фінансової стійкості, що, у першу чергу, розуміється як незменшення сукупного капіталу.

У загальнометодологічному аспекті категорія стійкості розглядається різними авторами по-різному, однак для оперування нею в системі стратегії банківської діяльності найбільш коректно розгляда-

ти з погляду надання такого обсягу банківських послуг, що може здійснюватися досить довго без зниження запасів капіталу. З огляду на те, що фізичний і грошовий капітал у банківській діяльності не взаємозамінні ресурси, то йдеться в першу чергу про грошовий капітал. Однак у забезпеченні стійкого розвитку банку поряд із грошовим капіталом необхідно розглядати й гудвіл як сучасну форму інтелектуального капіталу, тому що нематеріальні фактори, які визначають ділову репутацію банку, виступають у сучасному світі глобалізації банківського ринку як суттєва частина його вартості [25].

У узагальненому вигляді в структурі гудвілу фахівці виділяють людський капітал, технологічний (структурний) і клієнтський; при цьому тільки технологічний капітал представлений у вартісному (кількісному) вираженні й відбивається в балансі як капіталізовані витрати на науково-дослідні й конструкторські розробки або як ціна, виплачена за окремі права інтелектуальної власності. Істотна ж частина ринкової вартості банку створюється саме завдяки значному розміру гудвілу в структурі нематеріальних активів банку.

У сучасних теоріях стійкість банку аналізується з погляду його статичної стійкості, тобто оцінюється сформована на певний момент часу стійкість фінансового стану й фінансової діяльності, – у такий спосіб більше оцінюється його надійність. І нормативи НБУ, і внутрішні методики оцінки фінансової стійкості в основному орієнтовані на зовнішнього користувача й засновані на вже сформованому рівні окремих кількісних параметрів у структурі різних показників стійкості, навіть у тих випадках, коли вони визначені як динамічні [24].

У контексті концепції «стійкого розвитку» фінансова стійкість банку розглядається як динамічна, тобто векторна категорія, і визначається як «незменшення» сукупного капіталу банку, це припускає, природно, не тільки його збереження, але й ріст, що й визначає стратегію стійкого розвитку банку.

З точки зору системного аналізу банк можна представити як певний абстрактний об'єкт (систему), що характеризується вхідними й вихідними параметрами, а також функцією, що їх зв'язує. Такий підхід розширює можливості для використання в діяльності банку різних моделей виробничо-господарської діяльності, які одержали значне поширення. У загальному вигляді такий підхід одержав назву виробничо-організаційного [26].

Умовність наведеного підходу при моделюванні діяльності банку як у цілому, так і за окремими напрямками пов'язана в першу чергу з абстрагуванням від деяких аспектів діяльності (управління ризиками, інформаційних аспектів, гудвілу тощо). Однак, як і будь-яка модель, будучи гомоморфним відображенням окремих аспектів банківської діяльності, моделі такого виду виступають досить потужним інструментом при дослідженні основних банківських проблем та дають можливість, по-перше, розробити конкретні сценарії розвитку залежно від зміни вхідних параметрів моделі; по-друге, змодельовувати управлінські впливи для реалізації (або, навпаки, недопущення) конкретних сценаріїв розвитку при зазначених умовах, по-третє, оцінити ефективність керуючих впливів.

Найбільший інтерес у контексті концепції стійкого розвитку банку являють моделі поведінки банку, у тому числі моделі поведінки монополістичного банку, моделі олігонамії, моделі банківської конку-

ренції, моделі виробничих функцій для банківської діяльності. У структурі виробничих функцій для оцінки витрат на певну послугу запропоновані модифікації моделей Кобба-Дугласа такого вигляду [26]:

$$y_i = A \times Q_i^{\varepsilon_i} \times W_i^{\alpha_i} \times r_i^{(1-\alpha_i)}, \quad (1)$$

де i – індекс виду банківських послуг; y_i – повні витрати на цей вид діяльності; W_i – витрати на оплату праці, які припадають на цей вид діяльності; r_i – обсяг капітальних витрат, що припадають на цей вид діяльності; Q_i – прямі витрати на цей вид діяльності, тобто ціна i -ї банківської послуги; A – const, тобто постійний коефіцієнт, що погоджує вхідні й вихідні параметри моделі, де Q_i , W_i , r_i – вхідні, а ε_i , α_i – вихідні параметри, які оцінюють рівень ефективності використання відповідного виду витрат і є коефіцієнтами еластичності.

Оцінка вихідних параметрів здійснюється на основі регресійного аналізу. Такого типу моделі більше відповідають умовам функціонування окремих структурних підрозділів (філій) банку, які вирішують локальні завдання, тоді як акумуляція коштів відбувається на більш високому організаційному рівні управління. Розвитком моделей банківської діяльності такого типу виступають моделі економічної динаміки банку.

Ефективність управління капіталізацією банку традиційно визначається формуванням такої структури банківського капіталу, що забезпечувала б підтримку стабільного рівня дивідендів і доходів при мінімізації витрат безпосередньо на формування банківських ресурсів. Природно, у цьому контексті мова йде про статичну постановку завдання. Динамічне завдання повинне одночасно забезпечувати й можливість стійкого розвитку, тобто критерієм ефективного управління капіталізацією банку має бути така структура банківського капіталу, що при мінімальних витратах на її формування забезпечувала б стійкий ріст банківського капіталу при збереженні стабільного рівня дивідендів і доходів, а також фінансової стійкості банку.

У такий постановці вирішення завдання можна досягти при дослідженні одного зі станів «економічної динаміки», тобто спектру станів аналізованих процесів протягом певного часу, що дає можливість вирішувати цілий ряд завдань, пов'язаних із управлінням: по-перше, визначити перспективи й можливі сценарії розвитку аналізованого процесу; по-друге, розробити механізм, тобто комплекс адаптивних впливів, що забезпечують можливість реалізації заданого сценарію розвитку; по-третє, визначити можливі резерви й скорегувати управлінську політику для забезпечення реалізації конкретного сценарію розвитку; по-четверте, розробити превентивні заходи, які могли б забезпечувати недопущення негативних сценаріїв розвитку або ж мінімізувати ризики у випадку їх повної або часткової реалізації.

Сьогодні вже розроблена система методичних підходів для дослідження економічної динаміки банку, що поєднує в собі як методи математичного моделювання на основі різних модифікацій виробничих функцій, так і евристичні методи, засновані на поведінковому підході в дослідженні банківських процесів (або банківської діяльності).

В основі більшості сучасних моделей економічної динаміки, які використовуються в економічному моделюванні банку, лежить модель Харрода-Домара [28]:

$$y(t) = y(0) \times e^{\left(\frac{\ell_0}{B}\right) \times t}, \quad (2)$$

де $y(t)$ – прибуток у момент часу t ; $y(0)$ – прибуток у початковий момент часу; $\ell(t)$ – норма накопичення в момент часу t ; ℓ_0 – початкова норма накопичення. Якщо вона постійна, то $\ell_0 = \ell(t)$; B – коефіцієнт капіталомісткості приросту доходу або коефіцієнт приростної капіталомісткості, тоді $\frac{1}{B}$ – коефіцієнт приростної капіталовіддачі.

Основний економічний зміст моделі (2) полягає в тому, що дохід у будь-який момент часу визначається початковими умовами, тобто доходом у початковий момент часу, а швидкість його росту (або зниження) обумовлена співвідношенням $\left(\frac{\ell_0}{B}\right)$, тобто нормою накопичення й рівнем капіталомісткості приросту доходу, оскільки $\frac{\ell_0}{B}$ – темп приросту доходу.

Аналогічно до цієї моделі ріст капіталу банку ($K(t)$) за умови безперервних потоків грошових надходжень і платежів так само можна описати експонентним рівнянням [29]:

$$K(t) = K_0 \times e^{\left(\frac{\beta \times \rho}{\tau}\right) \times t}, \quad (3)$$

де K_0 – початковий обсяг капіталу в момент часу $t = 0$;

ρ – рентабельність, тобто відношення прибутку до витрат;

β – коефіцієнт капіталізації прибутку, що визначається як частка прибутку, яка спрямовується на збільшення капіталу;

τ – показник оборотності капіталу, тобто $\tau = \tau_{об}$.

Відповідно до змісту параметрів моделі ефективність відтворення капіталу (E) можна визначити за співвідношенням:

$$E = \Pi_p(t) \div K(t) = \rho \div \tau, \quad (4)$$

де $\Pi_p(t)$ – прибуток; $K(t)$ – величина капіталу в момент часу t .

Об'єднавши моделі (3) і (4), одержимо основну модель економічної динаміки банку, тому що $\rho = E\tau$:

$$K(t) = K_0 \times e^{(\beta \times E) \times t}, \quad (5)$$

Необхідно відзначити, що представлена модель динаміки банку є адаптацією однофакторних виробничих функцій до банківської діяльності, на основі яких представлено основне рівняння економічної динаміки обсягів виробництва [30]:

$$y(t) = y_0 \times \left[\frac{1 - \varepsilon(1 - m)}{1 - mr/k} \right]^t, \quad (6)$$

де $y(t)$, y_0 – відповідно обсяги виробництва в момент часу t і початковий момент часу.

Співвідношення $\left[\frac{1 - \varepsilon(1 - m)}{1 - mr/k} \right]$ характеризує щорічний темп росту обсягів виробництва як функцію від значень відповідних параметрів.

Основна ідея моделей полягає у визначенні параметрів накопичення капіталу, які забезпечували б

задані темпи відтворення за рахунок власних коштів, – формально ця залежність представлена співвідношенням:

$$r = \frac{k}{m} \left[1 - \frac{\varepsilon(1 - m)}{1 + \gamma} \right], \quad (7)$$

де k – коефіцієнт капіталомісткості; m – середня схильність до інвестування власних фінансових ресурсів у капітал; ε – норма амортизації; γ – темпи приросту обсягів виробництва; r – норма прибутку, необхідна для забезпечення заданого темпу приросту обсягів виробництва γ .

Як бачимо, у моделі (7) основні параметри відповідають параметрам моделі економічної динаміки банку, зокрема параметр k відповідає параметру ρ у моделі (4), а параметр m адекватний параметру β у моделі (5).

Рівняння (5) описує динамічний процес розвитку банку, оскільки велика кількість і різночасовість банківських операцій навіть при їхній дискретності формують фінансові потоки, що відповідає сутності динамічного процесу.

У загальному вигляді динамічна модель описує процес відтворення банківського капіталу залежно від основних параметрів діяльності банку функцією експонентного типу, що представлена рівнянням (5), а приріст власного капіталу відповідно може вже бути представлений у такий спосіб:

$$\begin{aligned} \Delta K_c(t) &= y_n(0) \left(e^{\beta \times E_{p.a.} \times t} - 1 \right) / E_{p.a.} = \\ &= \frac{y_n(0) \times e^{(\beta \times E_{p.a.}) \times t} - y_n(0)}{E_{p.a.}}, \end{aligned} \quad (8)$$

У структурі наведеного співвідношення частину формули, а саме $y_n(0)$, тобто величину потоку прибутку в початковий момент часу (при $t = 0$), можна представити як статичну модель залежності потоку доходів від ефективності працюючих активів і витрат на залучені ресурси.

$$\begin{aligned} y_n(0) &= \left(E_{p.a.} \times (K_{c.n.} + K_{n.p.} \times (1 - \alpha_{ф})) \right) - \\ &- K_{n.p.} \times E_{n.p.} - y_{x.p.}, \end{aligned} \quad (9)$$

де $E_{p.a.} = \frac{y_0}{K_{p.a.}}$; $E_{p.a.}$ – ефективність (прибутковість) працюючих активів; y_0 – розмір (потік) до-

ходів; $K_{p.a.}$ – розмір працюючих активів; $E_{n.p.} = \frac{y_u}{K_{n.p.}}$;

$E_{n.p.}$ – міра вартості залучених ресурсів; y_u – ціна залучених ресурсів; $K_{c.n.}$ – власний початковий грошовий капітал; $y_{x.p.}$ – умовно-постійні (внутрішньо-

банківські витрати); $y_{x.p.} = K_{n.p.} \cdot E_{x.p.}$, де $E_{x.p.}$ – рівень умовно-постійних витрат, розраховується на одиницю працюючих активів.

Показники $E_{p.a.}$ і $E_{x.p.}$ відповідно характеризують у загальному вигляді рівень (або норму) прибутковості працюючих активів і рівень внутрішньобанківських витрат. Величина потоку доходу в початковий момент часу, тобто рівняння (9) являє собою суму доходів від працюючих активів, за винятком вартості залучених ресурсів та умовно-постійних витрат банку.

Для переходу від статичної до динамічної моделі банку розглянемо співвідношення між окремими

показниками ефективності банківської діяльності, які саме й визначають основні параметри росту капіталу в моделі (5). При прийнятих умовних позначках прибутковість банку (E_n) можна представити у вигляді аддитивної функціональної залежності:

$$E_n = E_{p.a.} - E_{x.p.} - E_{np.a.}, \quad (10)$$

де $E_{np.a.}$ – відносна вартість залучених ресурсів у розрахунку на одиницю працюючих активів, тобто $E_{np.a.} = \frac{Y_{ц.}}{K_{p.a.}}$.

Відносна вартість залучених ресурсів може бути визначена також через мультиплікатор капіталу $L_{np.}$, який характеризує співвідношення між залученими

й власними ресурсами, тобто якщо $L_{np.} = \frac{K_{np.}}{K_{с.н.}}$, тоді:

$$E_{np.a.} = E_{np.} \times \left[\frac{L_{np.}}{1 + L_{np.} \times (\alpha_{\phi})} \right], \quad (11)$$

де α_{ϕ} – коефіцієнт резервування: $\alpha_{\phi} = \frac{K_{\phi}}{K_{np.}}$, при

цьому: K_{ϕ} – обсяг фонду обов'язкових резервів; а розмір працюючих активів визначається за такими співвідношеннями:

$$K_{p.a.} = K_{с.} + K_{np.} - K_{\phi} = K_{с.} + K_{np.} \times (1 - \alpha_{\phi}) \quad (12)$$

У цій моделі працюючі активи відповідають загальноприйнятому поняттю «чисті активи», оскільки працюючі активи – це активи, що приносять прибуток. Однак така певна некоректність у термінології не порушує концепції моделі.

Рівняння (9) через наведені вище співвідношення можна шляхом алгебраїчних перетворень представити іншим рівнянням:

$$E_n = E_{p.a.} - E_{x.p.} - E_{np.} \times \left[\frac{L_{np.}}{1 + L_{np.} \times (1 - \alpha_{\phi})} \right], \quad (13)$$

яке саме й характеризує статичну потокову модель банку, оскільки всі параметри представлені як постійні в часі величини.

Динамічна модель дає можливість визначити можливі параметри відтворення капіталу, забезпечення стійкого розвитку залежно від співвідношення вхідних параметрів моделі.

Можливі траєкторії зміни обсягів капіталу залежно від зміни параметра капіталізації можна одержати на основі аналітичних перетворень розглянутих співвідношень, які дозволяють визначити можливі траєкторії (сценарії) відтворення капіталу залежно від зміни параметрів капіталізації (β). Основним результатом показником оцінки відтворення капіталу будемо розглядати відносний розмір власного капіталу, тобто темп або індекс росту, що розраховується таким чином:

$$I_{кc} = \frac{K_c(t)}{\hat{E}_{np.}} = \frac{1 + \Delta \hat{E}_n(t)}{\hat{E}_{np.}}, \quad (14)$$

де $K_c(t)$ – розмір власного капіталу в момент часу t .

Якщо прийняти, що $\frac{Y_{x.p.}}{K_{сн.}} = E_{x.c.}$, тобто $E_{x.c.}$ – рівень умовно-постійних витрат банку на одиницю початкового власного капіталу в грошовій формі або власній нормі внутрішньобанківських витрат, то

рівняння (14) можна перетворити на модель динаміки грошової частини власного капіталу:

$$I_{кc} = 1 + \left(\frac{E_{p.a.} \times [1 + L_{np.} \times (1 - \alpha_{\phi})] - E_{x.c.}}{-L_{np.} \times E_{np.} - E_{x.c.}} \right) \times \{ e^{\beta \times E_{p.a.} \times t} - 1 \} / E_{p.a.}; \quad (15)$$

Основними умовами, що забезпечують розширене відтворення капіталу, виступають, по-перше, позитивне значення параметра β , тобто $\beta > 0$, і, по-друге, співвідношення між внутрішніми складовими моделі (15), тобто при можливих двох варіантах цих співвідношень:

$$a) \beta > 0; E_{p.a.} \times [1 + L_{np.} \times (1 - \alpha_{\phi})] L_{np.} \times E_{np.} + E_{x.c.}; \quad (16)$$

$$b) \beta > 0; E_{p.a.} \times [1 + L_{np.} \times (1 - \alpha_{\phi})] = L_{np.} \times E_{np.} + E_{x.c.}; \quad (17)$$

Водночас звужене відтворення буде наявним як за умови негативної капіталізації прибутку, тобто $\beta < 0$, так і при виконанні нерівності:

$$E_{p.a.} \times [1 + L_{np.} \times (1 - \alpha_{\phi})] L_{np.} \times E_{np.} + E_{x.c.}; \quad (18)$$

Природно, можливість відтворення капіталу, і не тільки в грошовій формі, за рахунок власних коштів, тобто можливості капіталізації значною мірою залежать від існуючої системи оподаткування й норми амортизаційних відрахувань. Трансформація моделі економічної динаміки банку (15), що характеризує відтворення власного капіталу в грошовій формі, в узагальнену модель відтворення власного капіталу в цілому передбачає додаткове включення в модель як вхідних параметрів цілий ряд показників. До них належать як потокові показники (річний грошовий потік, що виражений у вартісній формі, тобто грн/рік), так і моментні показники, що характеризують стани на певний, наприклад, початковий період часу. У першу чергу, це показники витрат живої та упредметненої праці, тобто чисельність співробітників банку, (N) і середньорічна зарплата ($\bar{3}$), річний фонд оплати праці з нарахуваннями на фонд оплати праці (3_{ϕ}). А також витрати упредметненої праці й відповідні нарахування, представлені в моделі такими показниками:

$K_{o.\phi}$ – середньорічна вартість основних фондів;

$\bar{\tau}$ – середній термін служби основних фондів;

$Y_{a.p.}$ – внутрішньобанківські витрати, що не включають амортизацію, тобто ($Y_{a.p.} = Y_{m.p.} + Y_{z.\phi.}$), де $Y_{m.p.}$ – поточні витрати (комунальні платежі, послуги партнерських організацій, операційні витрати тощо);

Y_a – амортизаційні нарахування нарастаючим підсумком за рік;

$Y_{o.\phi.}$ – сумарні витрати банку: $Y_{o.\phi.} = Y_{m.p.} + Y_{z.\phi.} + Y_a$.

Обов'язковими параметрами моделі є відповідні податки й потоки податкових нарахувань, зокрема: податкові платежі, пропорційні до обсягу доходів банку ($Y_{н.д.}$) і коефіцієнт оподаткування доходів банку ($\gamma_{н.д.}$), якщо вони існують, і, як результат, потік чистих доходів банку (Y_{ϕ}); відсоток відрахування в пенсійний фонд, фонди соціального страхування та інші фонди, тобто рівень нарахувань на фонд оплати праці ($\gamma_{з.п.}$); податок на прибуток, відповідно, рівень (відсоток) оподаткування прибутку ($\gamma_{п.}$) і відповідні річні потоки прибутку, у тому числі, чистий прибуток нарастаючим підсумком ($Y_{п.ч.}$); потік прибутку до оподаткування ($Y_{п.}$).

З урахуванням руху (відтворення) не тільки грошової частини власного капіталу банку, а всього

загального його обсягу абсолютний його приріст $[\Delta K_c(t)]$ одержуємо шляхом відповідного перетворення рівняння (7) [28].

$$\Delta K_c(t) = \frac{\left\{ y_n'(0) + K_{o.ф.} \times \tau(1 - \gamma_n) \right\} \times \left[e^{\beta E_{p.a.}(1-\gamma_d)(1-\gamma_n)^{kt}} - 1 \right]}{E_{p.a.}(1-\gamma_d)}; \quad (19)$$

Внутрішні складові моделі (19) характеризують основні потоки ресурсів, що визначають приріст капіталу.

З одного боку, $y_n'(0)$ – розмір прибутку банку на початковий період часу, тобто при $t=0$, визначається як потік доходів за винятком податкових і амортизаційних нарахувань, а розрахувати його можна через відповідні потоки доходів і витрат банку:

$$y_n'(0) = [K_{ch} + K_{np.}(1 - \alpha_{ф.})] \times E_{p.a.}(1 - \gamma_d) - [K_{n.p.} E_{np.} + y_{m.p.} + N\bar{z}(1 + \gamma_{з.п.})] \quad (20)$$

З іншого боку, очевидно, що співвідношення між грошовою частиною власного капіталу й загальним обсягом капіталу (при $t=0$) можна представити співвідношенням:

$$y_n'(0) = y_n(0) - \frac{K_{o.ф.}}{\tau}, \quad (21)$$

де $\frac{K_{o.ф.}}{\tau}$ – амортизаційні нарахування наростаючим підсумком за рік.

Таким чином, потік власних коштів, якими може розпоряджатися банк і які можуть бути спрямовані на його капіталізацію в будь-який момент часу, можна представити як виробничу функцію такого вигляду:

$$y_n(t) = \left\{ y_n'(0) + \frac{K_{o.ф.}}{\tau}(1 - \gamma_n) \right\} \times e^{\beta E_{p.a.}(1-\gamma_d)(1-\gamma_n)^{kt}} - \frac{K_{o.ф.}}{\tau}(1 - \gamma_n) \quad (22)$$

Ріст грошового капіталу, тобто $\Delta K_c(t) > 0$, можливий при виконанні таких умов:

$$\beta > 0 \text{ і } \left(y_n'(0) + \frac{K_{o.ф.}}{\tau}(1 - \gamma_n) \right) > 0 \quad (23)$$

Водночас просте відтворення грошового капіталу, тобто $\Delta K_c(t) = 0$, можливе, якщо

$$y_n'(0) + \frac{K_{o.ф.}}{\tau}(1 - \gamma_n) = 0 \quad (24)$$

$$\text{або якщо } y_n'(0) + \frac{K_{o.ф.}}{\tau}(1 - \gamma_n) < 0, \text{ і } \beta = 0; \quad (25)$$

При збитках можливе зменшення капіталу, тобто

$\Delta K_c(t) < 0$, при $y_n'(0) < 0$.

З моделі (19) множник:

$$v(t) = \frac{\left(e^{\beta E_{p.a.}(1-\gamma_d)(1-\gamma_n)^{kt}} - 1 \right)}{E_{p.a.}(1-\gamma_d)} \quad (26)$$

дає можливість розробити сценарії зміни капіталу – ріст або зниження при різних значеннях показ-

ників роботи банку.

Для практичного застосування розглянутих моделей економічної динаміки доцільніше розглядати всі потоки у відносному вимірі, тобто в перерахуванні на одиницю власного капіталу в грошовій формі. Тип відтворення власного капіталу в грошовій формі у відносному вираженні, тобто відносний приріст капі-

талу в грошовій формі ($\delta K_c = \frac{\Delta K_c(t)}{K_{ch}}$ або $I_{kc} = 1 + SKC$),

визначається на основі відповідних мультиплікаторів для уніфікації моделі: мультиплікатора залученого ка-

піталу ($L_{np} = \frac{K_{np}}{K_{ch}}$), мультиплікатора основних фондів

($L_{o.ф.} = \frac{K_{o.ф.}}{K_{ch}}$), а також показником внутрішньобанківсь-

кої витратності $\left[E_{с.р.} = \frac{(y_{mp} + N\bar{z}(1 + \gamma_{з.п.}))}{K_{с.н.}} \right]$, який розрахо-

вується в % річних на гривню власного грошового капіталу.

Аналітичне перетворення виразу (19) дає можливість одержати відповідну залежність для визначення відносного приросту власного капіталу в такому вигляді:

$$\delta K_c(t) = \left[(1 + L_{ф.}(1 - \alpha_{ср.})) E_{p.a.}(1 - \gamma_d) + L_{o.ф.} \frac{\gamma_q}{\tau}(1 - \gamma_n) - (L_{np.} E_{np.} + E_{с.р.}) \right] v(t) \quad (27)$$

Внутрішні характеристики аналітичної моделі (26), що визначають відносний приріст власного капіталу в грошовій формі, практично не пов'язані з обсягами ресурсів конкретного банку, його доходами й витратами, тобто мають властивості універсальності, що розширює коло аналітичних і прогнозних завдань, які можна вирішувати на основі моделі економічної динаміки як різновиду виробничої функції.

Зокрема, визначення параметрів відтворення капіталу залежно від зміни прибутковості власного капіталу, що у свою чергу розраховується як відношення обсягу прибутку (при $t = 0$) до власного капі-

талу ($E_{п.с.} = \frac{y_n(0)}{K_{ch}}$) і виражається в % річних на 1 грн власного капіталу, можна представити у вигляді:

$$\delta K_c = \left[\left(E_{п.с.} + \frac{L_{o.ф.}}{\tau}(1 - \gamma_n) \right) \times e^{\beta E_{p.a.}(1-\gamma_d)(1-\gamma_n)^{kt}} - 1 \right] \times \frac{1}{E_{p.a.}(1-\gamma_d)} \quad (28)$$

Водночас із цього рівняння можна визначити параметр капіталізації (β), який за певних умов може забезпечити необхідні обсяги приросту власного капіталу залежно від обраної стратегії розвитку й збереження (або зміни) внутрішніх параметрів моделі (28), зокрема, показників прибутковості працюючих активів, прибутковості власного капіталу й інших. При визначенні параметра капіталізації можна вести відповідні розрахунки тільки за умови прибутковості, тобто коли мова йде про траєкторію росту капіталу. Для визначення параметра капіталізації

прибутку (β) перетворюємо рівняння (28) таким чином, щоб β виступала шуканою величиною:

$$\beta E_{p.a.} (1 - \gamma_d)(1 - \gamma_n)^{\times t} = \ell n \left[\frac{\delta K_c(t) \times E_{p.a.} (1 - \gamma_d)}{E_{n.c.} + \frac{L_{o.ф.}}{\tau} (1 - \gamma_n)} \right] + 1. \quad (29)$$

Рішення можливе за умови, що,

$$\text{по-перше, } \left[\frac{\delta K_c(t) \times E_{p.a.} (1 - \gamma_d)}{E_{n.c.} + \frac{L_{o.ф.}}{\tau} (1 - \gamma_n)} \right] + 1 > 0. \quad (30)$$

$$\text{і, по-друге, } E_{p.a.} (1 - \gamma_d)(1 - \gamma_n) \neq 0. \quad (31)$$

Зокрема, для $t = 1$:

$$\beta = \ell n \left[\frac{\delta K_c \times E_{p.a.} (1 - \gamma_d)}{E_{n.c.} + \frac{L_{o.ф.}}{\tau} (1 - \gamma_n)} \right] + 1 \div E_{p.a.} (1 - \gamma_d)(1 - \gamma_n) \quad (32)$$

Таким чином, рівень капіталізації прибутку залежить у першу чергу від обраної стратегії розвитку банку, що оцінюється заданими цільовими параметрами відносного приросту власного капіталу в грошовій формі ($\delta K(t)$) від рівня прибутковості працюючих активів ($E_{p.a.}$), а також рівня прибутковості власного капіталу ($E_{n.c.}$), який залежить від обсягів внутрішньобанківських витрат і мультиплікатора основних фондів ($L_{o.ф.}$). Природно, усі наведені параметри коректуються на існуючі податки, у тому числі на податок на прибуток.

З точки зору концепції стійкого розвитку, наведена модель забезпечує саме досягнення основних цільових функцій, тобто забезпечується збереженість капіталу, у тому числі й власного, а умова прибутковості, у межах якої тільки й може бути реалізована цільова функція, визначає умови стійкості.

При розробці механізму управління рівнем капіталізації прибутку для забезпечення заданих темпів приросту власного капіталу саме як керуючі параметри й виступають внутрішні показники ефективності банківської діяльності, які визначають рівень капіталізації прибутку в аналітичному виразі (32), тобто управління показниками прибутковості працюючих активів і прибутковості власного капіталу в грошовій формі.

Таким чином, розробка можливих варіантів зміни рівня капіталізації прибутку дає можливість реалізувати функції індикативного планування й прогнозування у формі сценаріїв розвитку.

Окрім того, за основним рівнянням моделі економічної динаміки банку (28) можна ідентифікувати різні форми капіталізації, зокрема, якщо в банку відсутні можливості росту капіталу за рахунок власних коштів, тобто за умови збитковості або при нульовому значенні прибутку.

Аналіз структури фінансових ресурсів є обов'язковою умовою визначення їхнього ефективного використання. Аналіз складу й динаміки, кількісна та якісна оцінка структури власного капіталу є основою прийняття оптимального управлінського рішення.

Аналіз власного капіталу банку слід починати з якісного аналізу, що дозволить виділити джерела формування й склад власного капіталу банку. Кількісний аналіз власного капіталу необхідно проводити в динаміці для того, щоб простежити зміни в його структурі за певний період і виявити тенденції розвитку.

Основними завданнями аналізу власного капіталу банку є:

- оцінка стану капіталу комерційного банку;
- визначення змін у структурі власного капіталу банку (статутного капіталу, нерозподіленого прибутку й резервів, прибутку поточного року);
- оптимізація структури власного капіталу за критеріями мінімізації фінансових ризиків;
- оптимізація структури власного капіталу за критерієм виконання вимоги НБУ.

Умовно можна виділити чотири етапи аналізу власного капіталу банку:

- 1) оцінка вартості власного капіталу;
- 2) коефіцієнтний аналіз власного капіталу;
- 3) аналіз руху власного капіталу;
- 4) аналіз ринкової вартості й прибутковості акцій комерційного банку.

Для кожного з перерахованих видів аналізу власного капіталу банку характерні певні показники й порядок їхнього розрахунку (таблиця 1).

Контроль забезпечує своєчасну фіксацію відхилень фактичних показників капіталізації банків від планових і своєчасне прийняття оперативних управлінських рішень, які забезпечують нормалізацію ситуації. Це може бути внутрішньобанківський контроль, контроль із боку НБУ, а також незалежних аудиторських компаній. Необхідно стежити за відповідністю власного капіталу банку стратегічним цілям і місії, оскільки їхнє виконання можливе тільки за умови наявності відповідної величини власного капіталу й ефективного співвідношення між його структурними складовими.

Найважливішим завданням регулювання є захист інтересів вкладників і стабільність банківської системи. Сутність регулювання полягає в тому, що за допомогою фіксування розміру власного капіталу або окремих його складових контролюючі органи впливають на діяльність комерційного банку в цілому, у тому числі й на захист від ризиків.

З фінансово-економічними методами й насамперед із регулюванням тісно пов'язані фінансово-економічні важелі механізму управління капіталізацією банків, під якими слід розуміти спосіб впливу при використанні методів управління. Як впливає з рис. 1, до фінансово-економічних важелів належить мінімальний розмір статутного капіталу – сума статутного капіталу, що необхідна для одержання ліцензії на здійснення банківської діяльності. Він контролюється НБУ тільки на момент створення й реєстрації комерційного банку відповідно до вимог чинного законодавства. Зараз це 10 млн євро.

Мінімальний розмір регулятивного капіталу (H_1) відповідно до інструкції НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» і згідно з останніми змінами до неї від 06.08.2008 р. № 228 становить 10 млн євро. З 1 березня 2009 р. мінімальний розмір регулятивного капіталу в гривнях визначається рішенням Правління НБУ й установлюється на відповідний рік у розмірі, еквівалентному нормативному значенню, установленому в євро, і повинен дотримуватися банками на кінець регульованого року. Контроль за дотриманням H_1 покладений на НБУ.

Норматив адекватності регулятивного капіталу

Таблиця 1. – Основні показники, застосовувані при різних видах аналізу власного капіталу банку

Вид аналізу	Основні показники
Оцінка вартості власного капіталу	Балансова (бухгалтерська) вартість = балансова вартість активів - балансова вартість зобов'язань. Ринкова вартість власного капіталу = ринкова вартість активів - ринкова вартість зобов'язань. Регульована вартість = сума складових елементів власного капіталу відповідно до вимог органів нагляду й контролю
Коефіцієнтний аналіз власного капіталу	K_1 = капітал / пасиви K_1 – рівень капіталу в загальних пасивах K_2 = чистий капітал / загальні активи K_2 – співвідношення чистого капіталу й загальних активів (не менше 0,04 %) K_3 = чистий капітал / активи, зважені на ризик K_3 – співвідношення чистого капіталу й загальних активів, зважених на ризик (не менш як 0,08) K_4 = чистий капітал / зобов'язання K_4 – коефіцієнт достатності капіталу (капітал банку на 25-30 % повинен покривати його зобов'язання) K_5 = нетто-капітал / бруто-капітал K_5 – коефіцієнт достатності капіталу (0,5-1,0) K_6 = статутний капітал / бруто-капітал K_6 – коефіцієнт достатності капіталу (0,15-0,5)
Аналіз руху власного капіталу	1) $СК_1 = СК_0 + П + РП + Д + В_к - О_к$, де $СК_1$ – власний капітал на кінець року; $СК_0$ – власний капітал на початок року; $П$ – результат переоцінки; $РП$ – розподіл прибутку; $Д$ – капіталізовані дивіденди; $В_к$ – внески в статутний капітал; $О_к$ – відрахування зі статутного капіталу; 2) коефіцієнт надходження власного капіталу: $K_л$ = ріст власного капіталу / залишок власного капіталу на кінець року; 3) коефіцієнт вибуття власного капіталу: $K_в$ = зменшення власного капіталу / залишок власного капіталу на початок року; 4) коефіцієнт приросту власного капіталу: $K_{пр}$ = приріст власного капіталу / залишок власного капіталу на кінець року
Аналіз ринкової вартості й прибутковості акцій комерційного банку	1. Дохід на акцію: $D_a = ЧП - \partial_{na} / \text{загальна кількість звичайних акцій}$, де D_a – дохід на акцію; $ЧП$ – чистий прибуток; ∂_{na} – дивіденди на привілейовані акції. 2. Цінність акції: $Ц_a = РЦ_a / П_a$, де $РЦ_a$ – ринкова ціна акції; $П_a$ – прибуток на акцію. 2. Дивідентна прибутковість акції: $\partial П = \partial_a / РЦ_a$. 3. Дивідендний вихід: $\partial В = \partial_a / П_a$. 4. Коефіцієнт котирування акцій: $K_{ка} = РЦ_a / УЦ_a$, де $K_{ка}$ – коефіцієнт котирування акцій; $УЦ_a$ – облікова (книжкова) ціна акції.

(платоспроможності) (H_2) відбиває здатність банку вчасно й у повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, які випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Цей норматив називається ще й коефіцієнтом Кука. H_2 встановлюється для запобігання надмірного перекладання банком кредитного ризику й ризику

ку неповернення банківських активів на кредиторів (вкладників) банку. При визначенні H_2 активи банку розраховуються за ступенем ризику. Рівень ризику активів установлюється НБУ. Із цією метою всі активи банків залежно від рівня ризикованості й можливості втрати частини їхньої вартості розподілені на п'ять груп (0-1 %; 2-10 %; 3-20 %; 4-50 %; 5-100 %).

№ 4 (95) червень 2009 р.

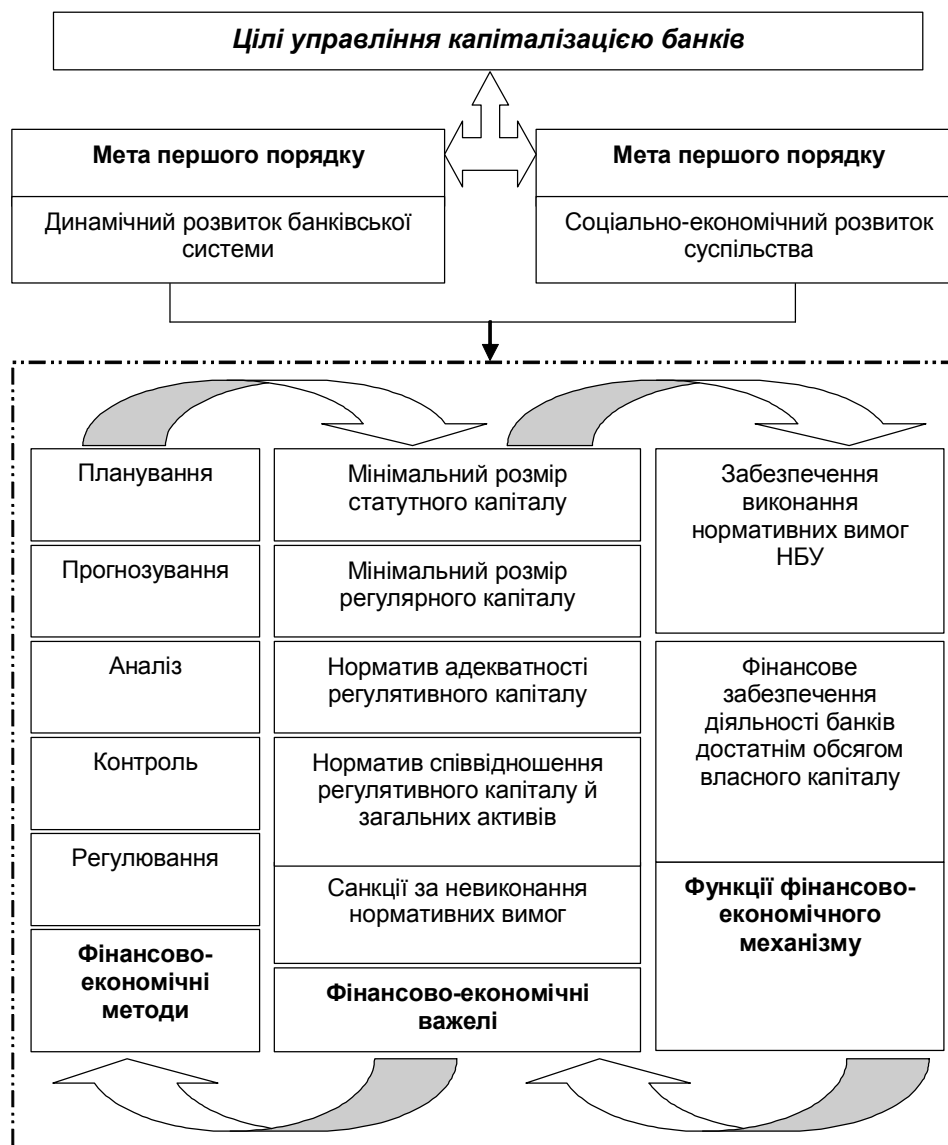

Рис. 1. Структура фінансово-економічного механізму управління капіталізацією банків.

Відповідно до вищевказаних інструктивних актів НБУ нормативне значення коефіцієнта адекватності регулятивного капіталу для діючих банків має бути не менше 10 %. Для банків, які розпочинають свою операційну діяльність, цей норматив повинен становити протягом першого року діяльності (від дня одержання ліцензії) не менше 15 %, протягом наступного року – не менше 12 %, а далі – не менше 10 %.

Слід зазначити, що цей показник для спеціалізованих клірингових та інвестиційних банків із 01.03.2009р. установлюється на рівні не менше 20 %, що видається своєчасним в умовах фінансової кризи.

H_2 відображає розмір регулятивного капіталу, необхідного для здійснення банком активних операцій. Він установлює мінімальний коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до загальних активів. Нормативне значення цього показника має бути не менше 9 %, а для вищезгаданих спецбанків його нормативне значення не менше 12 %.

Санкції за невиконання вимог установлюються відповідними територіальними управліннями й

підрозділами центрального апарату банківського нагляду НБУ на постійній основі. Слід пам'ятати, що розрахунок економічних нормативів банки (юридичні особи) проводять на основі щоденних балансів. При цьому звітними даними про дотримання економічних нормативів є:

- щоденні розрахунки нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу (H_1);
- щомісячні розрахунки за формулою середньозваженої величини нормативу співвідношення регулятивного капіталу до загальних активів (H_2);
- за станом на 1-е, 11-е, 21-е число кожного місяця розрахунки нормативу адекватності регулятивного капіталу (H_3).

Якщо за результатами інспекційної перевірки встановлюються факти невиконання банками економічних нормативів, то до таких банків застосовуються заходи впливу відповідно до статті 73 Закону України «Про банки й банківську діяльність» і відповідних нормативно-правових актів НБУ з питань застосування заходів впливу.

Висновки

1. Фінансово-економічний механізм управління банком є важливою складовою господарського механізму держави і являє собою систему управління економічними відносинами й фінансовими ресурсами банків через відповідні важелі за допомогою методів і форм управління.

2. Основні, прийняті у вітчизняній практиці стратегії діяльності банку, зокрема стратегію попередження банкрутства, стратегію виживання, стратегію розвитку, стратегію домінування можна доповнити стратегією стійкого розвитку, яку певним чином можна розглядати як компромісну або навіть оптимальну в сучасних умовах. Остання стратегія заснована на теорії максимального потоку сукупного доходу Хікса-Ліндала й поєднує в собі дві основні цілі – забезпечення розвитку банку й збереження його фінансової стійкості.

3. При розробці механізму управління рівнем капіталізації прибутку для забезпечення заданих темпів приросту власного капіталу основними параметри виступають внутрішні показники ефективності банківської діяльності, які визначають рівень капіталізації прибутку в аналітичному вираженні, тобто управління показниками прибутковості працюючих активів і прибутковості власного капіталу в грошовій формі.

4. Найбільший інтерес у контексті концепції стійкого розвитку банку являють моделі поведінки банку. Забезпечити можливість стійкого розвитку можна за допомогою динамічної моделі, яка передбачає, що головним критерієм ефективного управління капіталізацією банку має бути така структура банківського капіталу, яка при мінімальних витратах на її формування забезпечувала б стійкий ріст банківського капіталу при збереженні стабільного рівня дивідендів і доходів, а також фінансової стійкості банку.

5. У такій постановці вирішення завдання можна досягти при дослідженні одного зі станів «економічної динаміки», тобто спектру станів аналізованих процесів протягом певного часу. Динамічна модель дає можливість визначити можливі параметри відтворення капіталу, забезпечення стійкого розвитку залежно від співвідношення вхідних параметрів моделі. З точки зору концепції стійкого розвитку ця модель забезпечує саме досягнення основних цільових функцій, тобто забезпечується збереженість власного капіталу, а умова прибутковості, у межах якої тільки й може бути реалізована цільова функція, визначає умови стійкості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дьяконова І. Пошук стратегії розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків / І. Дьяконова // Вісник НБУ. – 2008. – № 2. – С. 26-31.
2. Матвієнко П. Рейтинг як дієвий інструмент підвищення ефективності державного регулювання банківською діяльністю / П. Матвієнко // Економіка та держава. – 2007. – № 10. – С. 74-77.
3. Міщенко С. Сутність економічного капіталу та його роль у забезпеченні фінансової стійкості банку / С. Міщенко // Вісник НБУ. – 2008. – № 1. – С. 58-64.
4. Черкашина К. Ф. Підвищення рівня капіталізації банків як передумова інтеграції до європейського фінансового ринку / К. Ф. Черкашина // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 3 (45). – С. 49-55.
5. Брюховецька Н. Ю. Економічний механізм підприєм-

ства в ринковій економіці: методологія і практика / Н. Ю. Брюховецька. – Донецьк : ІЕП НАН України, 1999. – 276 с.

6. Шегда А. В. Економіка підприємства / А. В. Шегда, Т. М. Литвиненко, М. П. Нахота та ін. – К. : Знання-Прес, 2002. – 335 с.
7. Экономика и бизнес : А-Я: [словарь-справочник] / Нэнси Лайз, Барри Мартин. – М. : Фаир-пресс, 1999. – 621 с.
8. Кушлин В. И. Экономика и организация рыночного хозяйства / В. И. Кушлин, А. Т. Спицын, А. В. Бачурин и др. – М. : Экономика, 2000. – 450 с.
9. Экономический механизм и активизация человеческого фактора / В. Е. Андриенко, В. Н. Шамота, А. С. Шныпко, А. В. Федоренко. – К. : Наукова думка, 1990. – 160 с.
10. Экономический механизм управления развитием промышленных предприятий / И. В. Алексеев, Л. П. Белонога, В. Н. Михайловский, С. В. Паранчук. – Львов : Свит, 1991. – 156 с.
11. Экономический механизм федеративных отношений / С. Д. Валентей, Е. М. Бухвальд, В. П. Гаврилов и др. – М. : ИЭ РАН, 1995. – 397 с.
12. Артус М. М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки / М. М. Артус // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 54-59.
13. Балабанов А. И. Финансы / А. И. Балабанов, И. Т. Балабанов. – СПб : Питер, 2002. – 192 с.
14. Василик О. Д. Теорія фінансів / О. Д. Василик. – К. : НІОС. – 2000. – 416 с.
15. Кириленко О. П. Фінанси (Теорія і вітчизняна практика) / О. П. Кириленко. – Тернопіль : Астон, 2002. – 212 с.
16. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ. – 2001. – 240 с.
17. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. М. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., исправ. – М. : ИНФРА – М, 1998. – 479 с.
18. Фінанси. Грошовий обіг. Кредит / Л. О. Дробозіна, Л. П. Окунева, Л. Л. Андронova та інші; [під редакцією проф. Л. О. Дробозіної]. – К. : Видавнича агенція „Вертекс”, 2001. – 352 с.
19. Заруба Ю. О. Роль фінансового механізму у підвищенні конкурентоспроможності банків / Ю. О. Заруба // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 60-64.
20. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) / О. М. Ковалюк: [монографія]. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. – 396 с.
21. Радковская И. П. Методология финансового менеджмента / И. П. Радковская // Финансы и кредит. – 2005. – № 36 (204). – С. 21-26.
22. Дерев'янюк О. Г. Фінансово-кредитний механізм у системі стратегічного управління / О. Г. Дерев'янюк // Фінанси України. – 1998. – № 7. – С. 28-34.
23. Никольский П. С. Финансы в системе хозяйственного механизма управления промышленностью / П. С. Никольский. – М. : Финансы и статистика. – 1982. – 160 с.
24. Моделирование экономической динамики : [учебное пособие] / [Клебанова Т. С., Дубровина Н. А., Полякова О. Ю., Раевнева Е. В., Милов А. В., Сергиенко Е. А.]. – Харьков : Издательский Дом «ИНЖЕК», 2005. – 244 с.
25. Царьков В. А. Моделирование экономической динамики банка. Банковское дело / В. А. Царьков – 2000. – № 6. – С. 25.
26. Балацкий В. Воспроизводственный цикл и налоговое бремя / В. Балацкий // Экономика и математические методы. – 2000. – № 1 (том 36). – С. 3-15.
27. Царьков В. А. План-прогноз на основе экономической динамики / В. А. Царьков // Банковское дело. – 2000. – № 12. – С. 25-28.
28. Гребенюк Ю. О. Трансформація стратегій банку та функцій його капіталу в умовах глобалізації / Ю. О. Гребенюк

// Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – № 2(23). – С. 76-82.

29. Коренева О. Г. Проблеми оцінки та обліку гудвілу у міжнародній та вітчизняній практиці діяльності банківських установ / О. Г. Коренева, Ю. В. Бидолєнко // Вісник Українсь-

кої академії банківської справи. – 2007. – № 2 (23). – С. 56-61.
30. Конюховский П. В. Микроэкономическое моделирование банковской деятельности / П. В. Конюховский. – СПб : Питер, 2001. – 224 с.: ил. – С. 88-180.

P. Yegorov, V. Volkova

FINANCIAL AND ECONOMIC ASPECTS OF BANK CAPITALIZATION MANAGEMENT

Article is devoted a substantiation of necessity of working out of the effective financial and economic mechanism of management by capitalisation of the bank organisations, adequate to economic conditions which have developed. The basic indicators which are used at various kinds of the analysis of own capital of bank are analysed. The model of economic dynamics of bank is developed.

Keywords: Ukraine, capitalisation of banks, model of economic dynamics of bank.

© П. Єгоров, В. Волкова

Надійшла до редакції 01.04.2009

УДК 657.21

СИСТЕМА ОБЛІКУ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

ВАЛЕНТИНА МАНАКІНА,

старший викладач кафедри обліку й аудиту

Донецького державного університету управління

НАТАЛІЯ ШПАЧИНСЬКА,

Донецький державний університет управління

У статті розкрито функцію та способи управління витратами за допомогою системи обліку витрат. Обґрунтовано доцільність використання даних бухгалтерського обліку для оперативного управління витратами, проаналізовано вплив різних методів калькулювання на собівартість продукції. Актуалізовано необхідність застосування єдиної методики обліку факторів виробництва для цілей бухгалтерського та управлінського обліку.

Ключові слова: управління витратами, облік, методи калькулювання, собівартість, фактори виробництва.

Постановка проблеми. Ускладнення господарювання в умовах ринкових відносин викликає необхідність удосконалення методів управління й обліку на вітчизняних підприємствах з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках. Облік витрат є інформаційним джерелом для достовірного калькулювання, ціноутворення, аналізу й управління собівартістю продукції, що особливо важливо при посиленні конкуренції на ринках збуту та тенденції росту вартості матеріалів, що купуються для виробництва сировини, робіт, послуг. Сформовані умови вимагають перегляду форм і методів управління, їхньої адаптації до мінливих умов виробництва та збуту.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми використання інформації про витрати та її застосування

в процесі управління досліджували І. О. Драган (визначив місце й роль обліку в системі управління витратами підприємства) [1], Л. П. Сухіна (проаналізувала проблеми використання інформації в бухгалтерському та управлінському обліку) [5], Т. В. Талер (запропонував шляхи зниження собівартості продукції за допомогою якісного управління витратами), І. Белоусова [3] і Я. В. Краєва [4] (проаналізували методи калькулювання собівартості продукції та шляхи їхнього вдосконалення).

Метою статті є обґрунтування доцільності використання даних бухгалтерського обліку для ефективного оперативного управління витратами, а також аналіз впливу різних методів калькулювання на собівартість продукції.

Виклад основного матеріалу. Сучасний бух-

№ 4 (95) червень 2009 р.